

VII. KRONIKA

MIĘDZYNARODOWE SEMINARIUM HISTORYCZNE W RZYMIE NA TEMAT KONTYNUACJI PRAWA RZYMSKIEGO W DZIEJACH EUROPY WSCHODNIEJ

Seminarium zorganizowane zostało wspólnym wysiłkiem Consiglio Nazionale delle Ricerche, rzymskiego Uniwersytetu I „Sapienza” oraz władz miasta Rzymu, które też udzieliły miejsca na obrady w historycznym Pałacu Senatorów na Kapitolu. Przewodniczył obradom prof. Pierangelo Catalano, kierownik Katedry prawa rzymskiego. Przedmiotem obrad była problematyka kontynuacji prawa rzymskiego w dziejach wschodniej Europy, od ufundowania Konstantynopola do końca XIX w. Referaty zgrupowane zostały w trzech działach: 1) Imperium i sacerdotium, 2) Zasady prawne i ideologia, 3) Kodyfikacje i nauka prawa rzymskiego. Przyjęcie jako wiodącej problematyki prawa rzymskiego w jego wersji bizantyńskiej spowodowało, że główne referaty i ciężar dyskusji były udziałem uczonych greckich i radzieckich. Prof. Spyros Troianos z Aten wygłosił referat o imperium i sacerdotium w Bizancjum. Jarosław Szczapow przedstawił ten sam temat w odniesieniu do Rusi, Igor Cziczurow z Moskwy omówił zaś ten sam temat na przykładzie donatio Constantini w Bizancjum i na Rusi. Problematykę szczegółową traktowali uczeni włoscy, niemieccy, rumuńscy, węgierscy, czescy, słowaccy, bułgarscy. Liczną grupę stanowili uczeni polscy (W. Bojarski, J. Dmowski, S. Karolak, H. Kupiszewski, A. Łukasiewicz, W. Maisel, I. Malinowska, W. Uruszczak, W. Wołodkiewicz), których referaty — siłą rzeczy — koncentrowały się nie na problematyce prawa bizantyńskiego, lecz prawa rzymskiego w jego wersji zachodnioeuropejskiej. Niżej podpisany wypowiedział się w tej materii w dyskusji, wskazując tytułem przykładu na dzieło M. Zalaszkowskiego, *Ius Regni Poloniae*, którego autor, przedstawiając syntezę prawa polskiego, oparł się na prawie zachodniorzymskim i kanonicznym, a także cytował wyłącznie licznych autorów zachodnioeuropejskich. Zawarta w tej wypowiedzi propozycja studiów porównawczych instytucji prawnych zachodnio- i wschodnioeuropejskich została w pełni uznana w podsumowaniu obrad przez prof. Catalano.

WITOLD MAISEL (Poznań)

MIĘDZYNARODOWE KOŁOKWIUM TOWARZYSTWA DO BADAŃ NAD SĄDEM KAMERALNYM RZESZY WETZLAR 1987

Z początkiem czerwca 1985 r. powstało w Republice Federalnej Niemiec Towarzystwo do Badań nad Sądem Kameralnym Rzeszy (Gesellschaft für Reichskammergerichtsforschung) z siedzibą w Wetzlar, a więc tam, gdzie sąd ten funkcjonował od 1693 r. do chwili jego zamknięcia w roku 1806. Skupia ono osoby fizyczne i praw-

ne, którym bliskie są cele Towarzystwa i które gotowe są je wspierać. Cele te określa § 2 statutu słowami: *Zweck des Vereins ist es, die Erforschung der Geschichte des Reichskammergerichts zu fördern, eine diesem Zweck dienende Bibliothek und ein Archiv aufzubauen sowie ein Reichskammergerichtsmuseum zu schaffen, zu erhalten und zu fördern*. Jak widać, są to cele imponujące i życzyć tylko wypada Towarzystwu, aby zostały w pełni osiągnięte.

W ramach Towarzystwa działa rada naukowa, składająca się z osób, które specjalnie zajmują się dziejami sądu kameralnego. Z inicjatywy tej właśnie rady w dniach 14-16 października 1987 r. — także w Wetzlar — odbyło się pierwsze naukowe kolokwium na temat: *Das Reichskammergericht in der deutschen Geschichte — Stand der Forschung und Forschungsperspektiven*. Wzięły w nim udział 22 osoby: historycy prawa, historycy i archiwiści. Obrady otworzył i wprowadzenia do tematu obrad dokonał prof. B. Diestelkamp (Frankfurt n.M.), organizator kolokwium i aktualny przewodniczący rady naukowej Towarzystwa. W sumie podczas dwóch pierwszych dni kolokwium przedstawiono 9 referatów na różne tematy, związane z działalnością sądu kameralnego Rzeszy, które nie były dotąd przedmiotem szczegółowych badań, m.in. *Das Reichskammergericht und die konfessionelle Frage* (G. Doleżalek), *Das Reichskammergericht und die Professionalisierung der Juristen im Alten Reich* (F. Ranieri), *Die Personalverfassung des Reichskammergerichts* (S. Jahns), *Das Verhältnis des Reichskammergerichts zu den Reichshofratsordnungen* (W. Sellert) i inne. Szczególnie ważnym impulsem do dalszych badań nad sądem kameralnym Rzeszy był referat F. Battenberga *Reichskammergericht und Archivwesen — Zum Stand der Erschliessung der Reichskammergerichtsakten*, przedstawiający zapoczątkowany w połowie ubiegłego stulecia i trwający po dzień dzisiejszy stan rozproszenia akt sądu kameralnego w około 50 archiwach europejskich oraz prace zmierzające do idealnego scalenia i udostępnienia tego zespołu, który — mimo pewnych strat — liczy dziś jeszcze około 70 akt procesowych. Dodajmy, że akta sądu kameralnego znajdują się także w niektórych archiwach polskich. W programie omawianego tu kolokwium był nawet przewidziany referat K. Modèra *Die Akten des Reichskammergerichts in Wojewodschaftsarchiv Szczecin*, lecz z powodu nieobecności autora nie doszedł on do skutku.

Trzeci dzień kolokwium przeznaczony był na końcową dyskusję i podsumowanie całości obrad, którego dokonał prof. W. Schulze (Bochum). W tym samym dniu odbyło się również uroczyste otwarcie Muzeum Sądu Kameralnego Rzeszy w Wetzlar z godną uznania stałą ekspozycją i pięknie wydany katalogiem. Tak więc zrealizowany został w pełni jeden ze wspomnianych wyżej celów Towarzystwa do Badań nad Sądem Kameralnym Rzeszy, prace nad pozostałymi znajdują się w pełnym toku. W poważnym stopniu sprzyja im okoliczność, iż Towarzystwo otrzymało od miasta okazały, świeżo odrestaurowany budynek, w którym zostały przewidziane nawet pokoje gościnne dla tych, którzy w badaniach nad sądem kameralnym korzystać będą ze zbiorów archiwalnych i bibliotecznych zgromadzonych w Wetzlar.

LUDWIK ŁYSIAK (Kraków)

II KONFERENCJA NAUKOWA: POLSKA MYŚL POLITYCZNA W DZIELNICY PRUSKIEJ XIX WIEKU

W dniach 5-6 listopada 1987 r. odbyła się w siedzibie Towarzystwa Naukowego w Toruniu druga już konferencja z cyklu *Polska myśl polityczna w dzielnicy pruskiej*. Pierwsza konferencja z tego cyklu odbyła się w roku 1985.

Obecna II konferencja zorganizowana została przez Instytut Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Towarzystwo Naukowe w Toruniu oraz Sekcję Historii Myśli Społecznej i Politycznej Oddziału PTH w Toruniu. Udział w konferencji wzięli badacze z Torunia, Poznania, Olsztyna, Wrocławia i Bydgoszczy.

Program obrad poświęcony był tym razem zagadnieniom metodologicznym oraz w drugiej części sprawozdaniu z badań historycznych. Pierwszego dnia obrad w ramach części metodologicznej referaty wygłosili: dr Andrzej Zybertowicz (UMK), *Kategorie do badania polskiej myśli politycznej*; doc. dr hab. Stanisław Filipowicz (UW), *Refleksje nad problemami i metodami badania polskiej myśli politycznej XIX wieku*; dr Adam Czarnota (UMK), *Kategorie badawcze polskiej myśli politycznej w zaborze pruskim*; doc. dr hab. Kazimierz Wajda (UMK), *Uwarunkowania polskiej myśli politycznej i społecznej zaboru pruskiego* oraz prof. dr hab. Mieczysław Pater (UWr), *Uwagi ogólne na temat dziejów myśli politycznej na tle spraw polskich na Śląsku w XIX wieku*.

W bardzo ożywionej dyskusji po tej części obrad poruszono kwestię roli metodologii w badaniach historycznych, problem prawdy historycznej, przedmiotu dyscypliny historia myśli politycznej, kwestię wzajemnej relacji między historią myśli politycznej a historią idei politycznych oraz problem adekwatności kategorii badawczych stosowanych w historiografii polskiej dotyczącej dziejów myśli politycznej.

W drugiej części obrad przedstawiono następujące referaty: dr Marian Kozielski (PAN Poznań), *Wpływ myśli politycznej na przemianę postaw ziemiaństwa wielkopolskiego w latach 1840 - 1870*; mgr Norbert Kasperek (WSP Olsztyn), *Problem Prus Wschodnich w wybranych opiniach publicystyki polskiej dzielnicy pruskiej po lata 60-te XIX wieku*.

W drugim dniu obrad referaty wygłosili: dr Marek Jakubowski (WSP Bydgoszcz), *Krytyka rzeczywistości i ideał społeczny w twórczości Augusta Cieszkowskiego*, dr Ted Kaminski (Uniwersytet Kolumbii Brytyjskiej w Vancouver — Kanada), *Koncepcje polityczne Józefa Kościelskiego* (referat został odczytany pod nieobecność autora); dr Zbigniew Walczak (UMK), *Stanowisko polskiej publicystyki pomorskiej w kwestii losów Państwa Kościelnego (1859 - 1871)*; mgr Marek Chamot (Bydgoszcz), *Rola społeczna duchowieństwa w polskiej myśli chrześcijańsko-społecznej Poznańskiego 1890 - 1914* oraz doc. dr hab. Bohdan Ryszewski (UMK), który przedstawił informację o pracach nad przygotowaniem bibliografii polskiej myśli politycznej i społecznej od połowy XVIII w. do roku 1945 przygotowywanej przez jego zespół.

Drugą część konferencji wzbudziła znacznie mniej emocji. W dyskusji poruszano problemy specyficzności myśli politycznej na ziemiach pogranicznych oraz wpływu polskiej myśli politycznej na zmiany postaw społecznych i narodowych.

Podsumowania obrad dokonał prof. dr hab. Sławomir Kalembka — główny organizator konferencji. Wskazał na potrzebę łączenia badań teoretycznych i empirycznych nad dziejami polskiej myśli politycznej oraz konieczność wspólnego dyskusowania problemów przez historyków, prawników, politologów i filozofów zajmujących się dziejami polskiej myśli politycznej, tak jak na obecnej konferencji. Jednocześnie podkreślił znaczenie zintensyfikowania prac nad dziejami polskiej myśli politycznej w dzielnicy pruskiej do przygotowywanej w ramach problemu resortowego, koordynowanego przez Instytut Historii i Archiwistyki UMK, syntezy dziejów polskiej myśli politycznej. Zapowiedział także zorganizowanie następnej konferencji z tego cyklu w 1989 r. oraz wydanie drukiem materiałów z obecnej konferencji w ramach wydawanej przez UMK serii „Studia nad dziejami polskiej myśli społecznej i politycznej”.

MIĘDZYNARODOWE SEMINARIUM: DWIEŚCIE LAT KONSTYTUCJI USA W PERSPEKTYWIE NAUK HISTORYCZNYCH I PRAWNYCH

W dniach 19 i 20 listopada 1987 r. w Toruniu odbyło się międzynarodowe seminarium nt. *Dwieście lat Konstytucji USA w perspektywie nauk historycznych i prawnych*, zorganizowane przez Instytut Historyczno-Prawny Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz Towarzystwo Naukowe w Toruniu dla uczczenia 200 rocznicy uchwalenia konstytucji amerykańskiej.

Uroczyste otwarcie seminarium nastąpiło w Sali Senatu Collegium Maius UMK. Zagajenie przedstawiające motywy zorganizowania seminarium oraz jego cele wygłosił prof. Janusz Justyński, dyrektor Instytutu Historyczno-Prawnego UMK. Otwarcia obrad dokonał rektor UMK, prof. Jan Kopcewicz, a wykład inauguracyjny *Reakcja społeczeństwa amerykańskiego wobec 200-lecia Konstytucji USA* wygłosił prof. Wacław Szyszkowski.

Po przerwie obrady wznowiono w sali Kolumnowej w siedzibie Towarzystwa Naukowego w Toruniu. Obradom przewodniczył prof. W. Szyszkowski. Referaty wygłosili: doc. Andrzej Pułło (Uniw. Gdański), *Zasady naczelné Konstytucji Stanów Zjednoczonych Ameryki*; doc. R. Małajny (Uniw. Śląski), *Geneza i główne założenia amerykańskiej doktryny podziału władzy* oraz prof. M. Drozdowski (PAN Warszawa), *Recepcja konstytucji amerykańskiej w Polsce epoki Oświecenia*.

Po przerwie i dyskusji referat *Myśl konstytucyjna Tomasza Paine* wygłosiła prof. Z. Libiszowska (Uniw. Łódzki) oraz prof. Malcolm Sylvers (Universita degli Studi di Venezia): *Thomas Jefferson and the American Constitution*.

Wieczorem w siedzibie TNT odbyło się spotkanie towarzyskie.

Następnego dnia wznowiono obrady pod przewodnictwem prof. M. Sylversa, a referaty przedstawili: prof. Jacob W. F. Sundberg (Univ. of Stockholm — Szwecja), *Human Rights Protection and the US Constitution*; referat *The Separation of Powers and the Foreign Policy Process: The Provision of the US Constitution and Their Implementation* prof. Göran Rystad (Univ. of Lund — Szwecja) oraz prof. George Maude (Univ. of Turku — Finlandia), *US Constitutional Thinking in US Central American Policy*.

Po przerwie referaty przedstawili: prof. J. Głuchowski (UMK), *Problematyka podatkowa w Konstytucji USA*; prof. Andrzej Marek (UMK), *Konstytucyjne zasady wymiaru sprawiedliwości w St. Zjednoczonych* oraz na zakończenie doc. Stanisław Filipowicz *Natura ludzka i natura władzy. Konstytucja amerykańska i wzory mądrości sceptycznej*. Trzeba też dodać, że drugiego dnia obrady toczyły się w języku angielskim.

Podsumowania i zamknięcia obrad dokonał organizator Konferencji, prof. J. Justyński.

Było to bardzo ciekawe spotkanie, łączące historyków prawa i myśli politycznej z przedstawicielami dyscyplin dogmatyczno-prawnych, co umożliwiło integralne spojrzenie na Konstytucję Stanów Zjednoczonych, jej historię i współczesne funkcjonowanie. Za interesujące należy też uznać spojrzenie na Konstytucję USA przedstawione przez gości zagranicznych, wynikające z odmiennych doświadczeń oraz opcji aksjologicznych i teoretycznych. W dyskusji podejmowano przede wszystkim problem intelektualnych źródeł konstytucji, dyfuzji idei, wpływu na politykę zagraniczną oraz szczegółowe kwestie związane z obecnym funkcjonowaniem tego aktu.

Materiały z seminarium zostaną opublikowane w ramach wydawnictw Towarzystwa Naukowego w Toruniu.

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA: CZTERECHSETLECIE III STATUTU LITEWSKIEGO (1588 - 1988)

W dniach 3-6 października 1988 r. odbyła się w Nieborowie koło Łowicza (Pałac Radziwiłłów) konferencja naukowa, poświęcona czterechsetleciu III Statutu Litewskiego. Zorganizowana została ona wspólnie przez Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk oraz Instytut Historii Prawa Uniwersytetu Warszawskiego. W konferencji uczestniczyło około 30 osób, w tym przedstawiciele radzieckich historyków z Moskwy. Mimo zapowiedzi nie przybyli historycy z Wilna oraz z Mińska. Z polskiej strony reprezentowane były: Instytut Historii PAN, Instytut Historii Prawa UW, Instytut Historyczno-Prawny UJ, Instytut Historyczny UW, Instytut Historyczny UAM, Zakład Historii Prawa Uniwersytetu Śląskiego, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie oraz Archiwum Główne Akt Dawnych.

Wygłoszono 15 referatów, skoncentrowanych wokół pięciu grup tematycznych, a dotyczących: 1) zagadnień ogólnych, w tym istoty III Statutu (kodeks czy system prawa?), typologizacji renesansowych kodyfikacji europejskich, genezy i wpływu III Statutu na rozwój prawodawstwa europejskiego; 2) problemu mocy obowiązującej III Statutu w przestrzeni i czasie, także w czasach porzoborowych; 3) zagadnień struktur społecznych, w tym regulacji statusu różnych wyznań w Wielkim Księstwie Litewskim oraz praktycznej realizacji w tej materii przepisów III Statutu; 4) niektórych instytucji prawa cywilnego i procesowego w III Statucie; 5) kulturotwórczego znaczenia tego Statutu.

Referaty wygłosili: J. Bardach, *III Statut litewski i jego projekcje*; W. Uruszczak, *Europejskie kodyfikacje prawa w epoce Odrodzenia*; I. P. Starostina, *Odbicie w Statucie litewskim 1588 r. postępowych idei prawodawstwa litewskiego XV w.* (w jęz. rosyjskim); H. Wisner, *III Statut i praktyka życia politycznego Wielkiego Księstwa Litewskiego w czasach Zygmunta III i Władysława IV*; A. L. Horoszkiewicz, *Niektóre przesłanki recepcji norm III Statutu litewskiego w Sobornom Ułożenii 1649 r.* (w języku rosyjskim); A. B. Zakrzewski, *Sejmiki w III Statucie litewskim*; T. Wasilewski, *III Statut a sytuacja różnych wyznań w Wielkim Księstwie Litewskim*; J. Malec, *Walka szlachty litewskiej o zachowanie III Statutu w drugiej połowie XVIII w.*; W. Kulisiewicz, *III Statut litewski w czasach porzoborowych*; J. Sobczak, *Sytuacja prawna wyznawców religii niechrześcijańskich w świetle III Statutu*; T. Chynczewska-Hennel, *Prawo jako argument w walce sejmikowej i polemice prawosławnych na Rusi w końcu XVI w. i pierwszej połowie XVII wieku*; M. B. Topolska, *Kulturotwórcze znaczenie III Statutu litewskiego w XVI-XVIII wieku*; T. Zielińska, *Zasady i praktyka wyposażania szlachcianek w Wielkim Księstwie Litewskim w XVIII wieku*; M. T. Lizisowa, *Termin prawny „strona” w Statutach litewskich na tle zabytków prawodawstwa słowiańskiego*. Referat J. Radziszewskiej, *Prawo litewskie w twórczości Macieja Strykowskiego*, został złożony — wobec nieobecności autorki — do wglądu uczestników sesji.

Znaczną część spotkania poświęcono dyskusji, która skoncentrowała się wokół kilku problemów. Jednym z ważniejszych stała się kwestia, czy III Statut stanowił system prawa czy też kodyfikację o znaczeniu ogólniejszym aniżeli kodeks prawa w rozumieniu ujęć współczesnych (J. Tazbir, W. Uruszczak, J. Sobczak). Bardzo żywo dyskutowano zagadnienia projekcji III Statutu w czasie i przestrzeni (J. Tazbir, R. Kiersnowski, H. Wisner, W. Uruszczak, W. Kulisiewicz). Uwagę skupiła też kwestia recepcji założeń i rozwiązań III Statutu w rosyjskiej kodyfikacji 1649 r. oraz na Ukrainie XVIII-XIX stulecia (J. Tazbir, I. P. Starostina, A. L. Horoszkiewicz). Budzącym żywy spór zagadnieniem okazało się zaliczenie przez T. Wasilewskiego Tatarów hospodarskich w Wielkim Księstwie Litewskim — na podstawie

analizy praktyki — do stanu szlacheckiego. Odmieniny, oparte na przesłankach formalnoprawnych pogląd w tej kwestii reprezentował J. Sobczak. Trzeba odnotować wypowiedź A. B. Zakrzewskiego, uznającego konieczność analizy konkretnych przypadków i sytuacji, gdyż z czasem — jak to określili — zasadą stały się wyjątki, a więc częste w praktyce zaliczanie zobowiązanych do służby wojskowej gospodar-skich Tatarów do szlachty, i to wbrew regulacji statutowej. Z kolei dyskusja nad referatem W. Kulisiewicza pozwoliła uwydatnić jeszcze raz nowatorstwo III Statutu i jego walory, a także skonstatować jego funkcjonowanie w części lewobrzeżnej Ukrainy jeszcze u początków wieku XX, choć formalnie zniesiono moc obowiązującą Statutu w roku 1840 (J. Bardach, J. Sobczak, H. Wisner). Sporo uwagi poświęcono też w dyskusji stosunkowi szlachty koronnej i litewskiej do III Statutu (J. Bardach, T. Wasilewski, W. Kulisiewicz, J. Malec, T. Czynczewska-Hennel, H. Wisner).

Dyskusja toczyła się w tonie rzeczowej krytyki i konkretnych sporów, w atmosferze życzliwej, nacechowanej chęcią zrozumienia, a nieraz i uwzględnienia, odmiennych racji. Można rzec, iż renesansowy pomnik prawa, jakim był III Statut litewski z zawartą w nim ideą tolerancji, i tu ujawnił swą projekcję w czasie i przestrzeni.

WANDA SUDNIK (Warszawa)

KONFERENCJA NAUKOWA W WILNIE POŚWIĘCONA CZTERECHSETLECIU III STATUTU LITEWSKIEGO Z 1588 R.

Przypadające w 1988 r. czterechsetlecie zatwierdzenia przez Zygmunta III Wazę Statutu litewskiego stworzyło okazję do odbycia konferencji naukowej poświęconej wybitnemu pomnikowi prawodawstwa Wielkiego Księstwa Litewskiego. Organizatorem konferencji, która odbyła się w Wilnie w dniach 29-30 września 1988 r. i zgromadziła historyków białoruskich, litewskich, polskich, rosyjskich i ukraińskich, był Uniwersytet Wileński im. W. Kapsukas, a obowiązki gospodarzy pełnili pracownicy Katedry Historii Litewskiej Republiki Radzieckiej z prof. S. Łazutką i prof. M. Jučasem na czele. Podczas dwudniowych obrad wygłoszono 27 referatów, reprezentujących najczęściej wysoki poziom naukowy i szeroki wachlarz zainteresowań związanych z problematyką statutów litewskich. Konferencję rozpoczęło zagajenie prof. S. Łazutki. Następnie przedstawiono referaty i komunikaty, których pokaźna liczba pozwala na wyróżnienie siedmiu grup tematycznych:

1. Zagadnienia ogólne, w tym dotyczące wzajemnego oddziaływania Statutu i innych systemów prawnych, oraz kulturoznawcze. Do grupy tej należały referaty: V. Andriulisa (Wilno), *Prawo litewskie jako przejaw kultury Renesansu*; J. Bardacha (Warszawa), *Wpływ III Statutu na prawo polskie*; W. A. Czechowicza i I. B. Usenki (Kijów), *III Statut jako źródło kodyfikacji prawa Ukrainy 1804-1807 r.*; A. S. Gruzego (Kijów), *III Statut w pomnikach prawa ukraińskiego II poł. XVII i XVIII w.*; P. P. Muzyczenko (Odessa), *III Statut na Ukrainie*; W. A. Nazarowa (Moskwa), *Rosyjskie zapożyczenia w III Statucie* oraz J. Tumelisa (Wilno), *Otoczenie kulturalne autorów III Statutu*.

2. Problematyka ustroju politycznego znalazła odbicie w wystąpieniach: J. Jurginisa (Wilno), *Stosunki państwo-kościół w III Statucie*; N. N. Jakowienko (Kijów), *Ewolucja organów władzy i jej odbicie w statutach litewskich* oraz S. Vansevičiusa (Wilno), *Relacja pomiędzy aktem unii lubelskiej a III Statutem*.

3. Zagadnienia z zakresu ustroju społecznego przedstawili: M. E. Byczkova (Moskwa), *Struktura klasy rządzącej i III Statut*; M. F. Spirydonow (Mińsk), —

Rola Statutu 1588 r. w umocnieniu ustroju pańszczyźnianego, W. A. Szczerbak (Kijów), *Zaostrzenie przeciwieństw społecznych na Ukrainie w XVI w. i ustawodawstwo Wielkiego Księstwa Litewskiego*.

4. Największa grupa referatów dotyczyła poszczególnych instytucji prawnych uregulowanych w Statucie, jak również ich praktycznego funkcjonowania. Należy tu wymienić: E. Dziuby (Kijów), *Prawo do nauki za granicą w artykułach statutów i jego rola w umocnieniu związków Ukraińców z krajami Europy Zachodniej*; A. L. Horoszkiewicz (Moskwa), *Pojęcie „zdrady” w III Statucie i „izmienny” w Soborowym Ułożeniu*; S. Jегелевічюса (Wilno), *Statuty o archiwach i ich organizacjach*; W. Kulisiejcz (Warszawa), *Zakład w III Statucie*; A. Tiły (Wilno), *Regulacja prawna Statutu a praktyczne funkcjonowanie pospolitego ruszenia w XVI - XVII w.*; I. Valikonytė i J. Jaksebogaitė (Wilno), *Wiano w III Statucie* oraz H. Wiśnera (Warszawa), *Problem nadrzędności postanowień III Statutu w świetle reakcji na tumulty wileńskie w latach 1561 - 1640*.

5. Problematykę źródłoznawczą podjęli autorzy trzech referatów na czele z S. Łazutką i A. Vasiliauskiene (Wilno), *Staropolskie rękopisy II Statutu*; A. Dubonis (Wilno), *Badania egzemplarzy III Statutu — od S. B. Lindego do naszych czasów*, o także G. Golenczenko (Mińsk), *Statut 1588 r. i inne wydawnictwa prawnicze typografii Mamoniczów*.

6. Historiografii i nauczaniu historii statutów poświęcone były referaty: O. N. Maleckij (Kijów), *Badania nad statutami litewskimi w nowszej literaturze historycznej* oraz J. Marasza (Grodno), *Badanie statutów litewskich w programie historii BSRR na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Grodzieńskiego*.

7. Oddzielną grupę stanowiły wystąpienia językoznawców: M. Korczyca (Grodno), *O międzystronnych związkach tematycznych w leksyce starobiałoruskiej*, a także I. Kremko (Mińsk), *Norma językowa Statutu 1588 r.*

W dyskusji, obok referentów, głos zabrali również M. Jučas i V. Raudeliūnas. Warto nadmienić, że organizatorzy przewidują edycję wygłoszonych oraz nadesłanych referatów i komunikatów w postaci wydawnictwa książkowego. Konferencja, gromadząc tak wielu badaczy dawnego prawa litewskiego przyczyniła się do pogłębienia znajomości aktualnego stanu badań w tym zakresie oraz pozwoliła na bezpośrednią wymianę poglądów. Dyskusja toczyła się m.in. wokół humanistycznych treści III Statutu; wysuwano w niej również postulat położenia w pracach badawczych szczególnego nacisku na poznanie praktyki prawnej na bazie norm statutowych.

WOJCIECH KULISIEWICZ (Warszawa)

KOŁOKWIUM HABILITACYJNE DR MARII ZABŁOCKIEJ

W dniu 28 marca 1988 r. odbyło się na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego kolokwium habilitacyjne dr Marii Zabłockiej.

Podstawą przewodu była rozprawa *Przemiany prawa osobowego i rodzinnego w ustawodawstwie dynastii julijsko-klaudyjskiej* (Warszawa 1987, Rozprawy Uniwersytetu Warszawskiego nr 315, ss. 178).

Recenzentami pracy byli: prof. dr hab. Józef Méléze-Modrzejewski (Paris I), doc. dr hab. Marek Kuryłowicz (UMCS) oraz prof. dr hab. Henryk Kupiszewski (UW).

W tajnym głosowaniu Rada Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu War-

szawskiego postanowiła przyjąć kolokwium i nadać dr Marii Zabłockiej stopień naukowy doktora habilitowanego nauk prawnych w zakresie historii prawa.

ELŻBIETA KRAKOWIAK (Warszawa)

III OGÓLNOPOLSKI KONKURS IM. MICHAŁA SZCZANIECKIEGO NA NAJLEPSZE PRACE MAGISTERSKIE I DYPLOMOWE Z HISTORII PRAWA

11 stycznia 1988 r. odbył się w Katowicach w Katedrze Historii Prawa Uniwersytetu Śląskiego III Ogólnopolski Konkurs im. Michała Szczanieckiego na najlepsze prace magisterskie i dyplomowe z historii prawa, ukończone i przyjęte w roku akademickim 1986/1987.

W konkursie uczestniczyły prace z zakresu prawa rzymskiego, powszechniej historii prawa, historii prawa polskiego oraz historii doktryn politycznych i prawnych. Prace na konkurs nadesłały ośrodki: Kraków, Lublin (UMCS) oraz Filia w Rzeszowie, Łódź, Poznań, Toruń, Warszawa, Wrocław, Katowice. Łącznie wpłynęło 21 prac.

Wszystkie wymienione ośrodki, a nadto także Uniwersytet Szczeciński, wydelegowały swoich przedstawicieli do sądu konkursowego. Przewodniczącym jury wybrano doc. dra hab. Andrzeja Wójtowicza (UŚI); w składzie zasiadli: doc. dr hab. Ewa Borkowska-Bagieńska (UAM), dr Krzysztof Góźdz-Roszkowski (UŁ), doc. dr hab. Marian Kallas (UMK), doc. dr hab. Edmund Klein (UWr.), doc. dr hab. Jerzy Luciński (USz), dr Wacław Mróz (Filia UMCS w Rzeszowie), doc. dr Jerzy Senkowski (UW), doc. dr hab. Wacław Uruszczak (UJ), doc. dr hab. Wojciech Witkowski (UMCS). Uznając odrębność Filii UMCS w Rzeszowie dopuszczono na pełnych prawach zarówno przedstawiciela UMCS w Lublinie, jak i Filii UMCS w Rzeszowie. Funkcji referenta zgłoszonych do konkursu prac podjął się doc. dr hab. Adam Lityński (UŚI), nie wchodzący w skład jury.

Przyjęto regulamin II Konkursu z drobnymi modyfikacjami, a to: obradowano nad pracami w układzie alfabetycznym autorów, bez względu na grupy tematyczne; głosowano w skali ocen 0-10. Tak jak poprzednio, w głosowaniu nie uczestniczył przedstawiciel ośrodka, z którego pochodziła dana praca.

Pierwsze miejsce w konkursie zajęła praca mgra Marka Szatkowskiego *Tortury w Polsce* (seminarium prof. dra hab. Bogdana Lesińskiego). Na miejscu drugim znalazła się praca mgr Małgorzaty Kamińskiej *Kardynał Stefan Wyszyński wobec przemian społeczno-politycznych lat 1980 - 1981* (seminarium prof. dra hab. Michała Pietrzaka). natomiast miejsce trzecie zajęła praca mgra Tadeusza Turkoniaka *Podstawy prawne masowych represji w ZSRR w latach 1934 - 38* (seminarium doc. dra hab. Edmunda Kleina). Ponadto wyróżniono pięć dalszych prac: mgr Marzeny Hop *Recepcja Constitutionis Criminalis Carolinae w dziełach Bartłomieja Grockiego w zakresie postępowania karnego* (seminarium doc. dra hab. Adama Lityńskiego), mgra Janusza Wtorka *Tymczasowe aresztowanie w prawie polskim XVI - XVIII wieku* (seminarium doc. dra hab. Adama Lityńskiego), mgr Joanny Topolskiej *Ustawodawstwo karne materialne Sejmu Czteroletniego* (seminarium doc. dra hab. Adama Lityńskiego), mgra Witolda Przytockiego *Koncepcje ideowo-ustrojowe organizacji pilsudczykowskich: Konwentu Organizacji Niepodległościowych i Obozu Polski Walczącej, 1942 - 1944* (seminarium doc. dra Jerzego Senkowskiego), mgra Andrzeja Kurzacza *Wydział Sprawiedliwości Rady Najwyższej Narodowej w 1794 roku* (seminarium doc. dra hab. Adama Lityńskiego).

Wszyscy uczestnicy III Konkursu im. Michała Szczanieckiego otrzymali dyplomy

(*litterae gratulatoriae*). przy czym dyplomy dla autorów prac, które zajęły pierwsze trzy miejsca oraz prac wyróżnionych zawierały odpowiednie adnotacje.

Konkurs należy uznać za udany; jury z przyjemnością stwierdziło, że wszystkie prace zgłoszone do konkursu cechował wysoki poziom. Autorzy wykazali zarówno umiejętność korzystania ze źródeł i literatury, jak też samodzielność w ich wykorzystywaniu, interpretacji, a także konstruowaniu prac. Niektóre z prac mogłyby być we fragmentach lub skrótach drukowane. Dziękując za nadesłanie prac członkowie sądu konkursowego oraz organizatorzy wyrazili przekonanie, że konkurs będzie z pożytkiem kontynuowany w latach następnych.

MARIAN MIKOŁAJCZYK (Katowice)

